

Liberalerna kommer att välkomna hans kanonisering som ett firande av liturgireformer. Dock finns ett stort hinder.

Av Michael Davis, *Catholic Herald*, 11 januari 2018.

Påven Paulus VI möter människor vid ett besök i en församling i Rom i april 1972 (foto CNS)

Förra månaden rapporterade *La Stampa* att kongregationen för kanonisering av helgon hade erkänt ett mirakel som tillskrivits påven Paulus VI. Vägen för Paulus VI:s helgonförklaring är nu öppen, möjligtvis redan i oktober. Kännare av Vatikanen har omedelbart utropat 2018 som "Paulus VI året".

Vid första anblicken ser det ut som en propagandaseger för liberaler som betraktar Andra Vatikankonciliet början som Kyrkans År Noll – som om de föregående nitton århundradena inte varit något mer än ett obetydligt kostymdrama. De hoppas att helgonförklaringen av Paulus ska tolkas som en kanonisering av Konciliet och därmed också den nya liturgin som följde med i kölvattnet.

Det är inte otänkbart att det är Franciskus' intention. Han framställer sig själv som en påve *efter* Andra Vatikankonciliet – inte bara den förste som prästvigts sedan mässan på folkspråket infördes 1969, utan också den som har bestämt sig för att stå emot "reformen av reformen" som är ett försök av traditionellt konservativa att införa element av gudstjänstformer från tiden före Konciliet i sina församlingar. Nu senast i augusti förklarade han "med visshet och med läroämbetets auktoritet" att de liturgiska förändringarna som fastställts av Andra Vatikankonciliet var slutgiltiga. Han var till och med tydligare än så 2016. Förändringar i gudstjänstordningen "måste föras framåt i sin egen kraft", sa han och betonade att "det är ett misstag att tala om en reformering av reformen!"

Finns det ett bättre sätt att lyfta fram denna fråga än att helgonförklara den påve som utfärdade reformerna på 1960-talet? Trots det arbetet kände sig inte Paulus själv hemma med de liturgiska och teologiska experiment en del överentusiastiska tillskyndare av "Andra Vatikankonciliet" ville verka för, något många av oss som var med på den tiden fortfarande minns. Dessa liberaler – av vilka en del lever än i dag och påstår sig ha påven Franciskus' öra – kan ha varit dem han tänkte på när han 1972, på ett mysteriöst sätt, sa att "röken från Satan" hade blåst in i Kyrkan. Vi kan vara säkra på att inte få höra så mycket om Satans rök om Paulus upphöjs till altaret. Progressiva katoliker kommer i stället ge en bild av kanoniseringen som ett tillrättaläggande av en återupplivad traditionalism i Kyrkan; till och med ett avfärdande av Benedikt XVI: s "kontinuitetens hermeneutik", som Franciskus har ett mindre entusiastiskt förhållande till. Att Benedikt fick sin röda hatt just av Paulus VI kommer att slätas över. Man kan förvänta sig att händelsen kommenteras och beskrivs som ett påvligt slag i ansiktet på konservativa katoliker – särskilt yngre präster och seminarister som vördar den tridentinska mässan.

Det finns emellertid en odiskutabel spär för att fira kanoniseringen som en fest. Det var ju Paulus som skrev encyklikan *Humanae Vitae*, som upprepade förbudet att använda artificiell födelsekontroll. Dokumentet chockade liberalerna mer på djupet än något annat under Johannes Paulus II:s eller Benedikt XVI:s pontifikat. Att ta fram *Catholic Herald's* arkiv och läsa vad som står där räcker för att inse hur djupt förfärad de var. Genom att förklara det kontraceptiva pillret otillåtet för katoliker gick Paulus nämligen emot den påvliga kommission som fått utreda frågan om födelsekontrollen men som med siffrorna 64 mot 5 röstat för ett godkännande av det hormonförändrande läkemedlet som "upphäver" inseminationen – alltså "pillret".

Påven Franciskus kommer att helgonförklara sin företrädare det år som markerar de 50 som gått sedan Paulus' betydelsefulla och tydliga uttalande i traditionsenlig katolsk lära på sexualitetens område. Det var förmodligen hans största insats och som vid den här tiden i hög grad glädde de katoliker som inte tyckte om de förändringar Konciliet infört.

Om våra dagars konservativa väljer att fira Paulus VI som "*Humanae Vitae* helgonet", kan de faktiskt dra undan mattan för liberalerna som hellre helt skulle ignorera denna hörnsten i hans andliga arvedel. Det kan möjligen förargas Franciskus vars attityd till encyklikan inte är lätt att få grepp om. Han har flera gånger ställt sig frågan om varför Paulus haft en så fast hållning mot kontraceptionen och har någon gång 2014 sagt till *Corriera della Sera*, att "Paulus VI själv, mot slutet, rekommenderade biktfaderna att vara mycket barmhärtiga och noga se till de konkreta situationerna". Vi borde inte ta encyklikan alltför bokstavigt, varnade han: "Det handlar inte om att ändra läran utan om att gå djupare och få det pastorala arbetet ta med situationer i beräkningen och vad som är möjligt för människor."

Den här sortens uttalande är förvirrande, precis som påven Franciskus' intentioner när han skrev *Amoris Laetitia* fortfarande är oklara. Några katolska teologer anser också att det helt enkelt är fel. Paulus visste att han genom att fördöma den artificiella födelsekontrollen upprörde den allmänna opinionen. Han led verkliga kval för sitt beslut långt efter att ha fattat det. Men det var aldrig hans avsikt att återta det. På samma sätt var han glad över den nya mässordningen som bär hans namn så länge den firades med vördnad på latin eller på folkspråket. Han var både en kontinuitetens och förändringens påve, han stod för både teologisk korrekthet och det "uppdaterande" och medkännande *aggiornamento* som påven S:t Johannes XXIII utropat när han sammankallade det Andra Vatikankonciliet.

De som försvarar påven Franciskus tror att han i detta avseende är av samma virke som Paulus. Men det är svårt att argumentera på det sättet. Det är nästan omöjligt att föreställa sig två påvar som är mer olika än Giovanni Battista Montini och Jorge Mario Bergoglio.

När Paulus dog 1978 beskrevs han i New York Times' dödsruna som en "fullfjädrad byråkrat i karriären inom Vatikanen", och inte utan goda skäl. Han var smärtsamt noggrann i allt han sade och skrev. Men han var oändligt mycket mer än en byråkrat. Han var en andlig tänkare vars intellektuella sökande fortsatte ända till slutet av livet. Och han var en enastående helig människa.

Den bortgångne Peter Hebblethwaite skriver i sin biografi om Paulus VI hur han varje tisdag brukade "stänga in sig i arbetsrummet för att med sin vackra handstil skriva färdigt talet till onsdagens generalaudiens". Vid upprepade tillfällen kunde han be sekreteraren, Fr John Magee, att ta fram S:t Augustinus' skrifter vars betoning av Guds förvandling av lidandet till glädje var ett återkommande tema i hans eget tänkande. Paulus har ofta talat om lidandet; det gjorde honom kanske inte populär bland folk i allmänhet, men man kan vara säker på att han upplevt mycket smärta i brottandet med teologiska och pastoralt svårlösta frågor.

Påven Franciskus' entusiasm för svepande och självsäkert improviserande hade varit fullkomligt främmande för denne mest private av påvar. Det skulle också de mer dramatiska och stridbara sidorna i S:t Johannes Paulus II: s pontifikat i rättvisans namn vara. Bland de senare påvarna står han i sin personliga stil närmare Benedikt XVI, fast han kunde ha haft lite svårt med den senares projekt att återvinna aspekter av den gamla liturgin som han själv försökt förpassa till historien.

Men det är ändå kontrasten med Franciskus som är mest slående. Den nuvarande Helige Fadern förefaller till skillnad mot Johannes Paulus och Benedikt ta ganska lätt på de mer finstilla frågorna i doktrinen. Det kunde aldrig ha sagts om Paulus som var mer angelägen om att ha rätt än att vara populär. Det var därför han tog ställning så bestämt mot kontraktiva metoder trots att han under konciliet uppmuntrat till förnyelse. Han var villig att låta de konservativa bli upprörda när det gällde liturgin och de progressiva när det gällde moralteologin, om det var det pris han måste betala för att följa samvetets röst.

Det var också därför han utgav encyklikan *Mysterium Fidei* 1965. När Vatikanum II började fasa ut hoppades en del progressiva att konciliedokumentet skulle bana vägen för ett teologiskt omgrupperande efter huvudlinjerna i protestantismen. Det skulle oundvikligen medföra kompromisser i läran om eukaristin. För Paulus del var det helt otänkbart. Månaderna före konciliet avslutning utgav han *Mysterium* som bekräftade Kyrkans starka tro på transsubstantiationen och vidhöll hur viktigt det var att behålla både det omoderna ordet och själva begreppet.

Tydligheten i Paulus' tänkande i sådana avgörande frågor glöms ofta bort. På den tiden då han var kardinal Giovanni Montini gav Johannes XXIII honom smeknamnet "Hamlet", därför att han alltid brottades på djupet av sig själv när beslut skulle fattas. Hans aversion mot konflikter var uppenbar redan tidigt under Andra Vatikankonciliet. Men det är ett misstag att blanda ihop hans fredsbevarande instinkt med en brist på intellektuell stringens.

När påven Johannes kungjort att han sammankallade ett Vatikankoncilium påstods Montini ha sagt till en vän: "Denne helige gamle man inser inte vilket getingbo han petar i". I själva verket var han mycket medveten om det. Det var därför han före sin död han gjorde det klart och tydligt att han förväntade sig att kardinalskollegiet skulle överföra getingboet till Montini. Han visste att denne fullfjädrade byråkrat, trots vanan att grubbla över frågorna så länge att de gjorde honom olycklig ändå hade ett klart förnuft, en stadig hand och ett starkt samvete. Han var rätt person för uppdraget.

Det är det föredöme Franciskus kan ha framför sig när han helgonförklarar Paulus. Han var en påve som satsade på att släcka bränder och inte sätta igång nya. Den nuvarande Helige Faderns kritiker menar att hans regeringstid så här långt inte har kännetecknats av heterodoxin *per se*, utan av en vägran att bekräfta ortodoxin. Det kanske är ett för hårt omdöme i det stora hela, med det stämmer definitivt när det gäller *Amoris Laetitia*.

Kyrkan har blivit förlamad av en förvirring över hur den ska tolkas, eftersom det nu är två mycket oroliga år sedan han utgav uppmaningen. Den har skapat en allvarlig osäkerhet bland kardinalerna, teologerna och kyrkolagens jurister och det har blivit en oro som nått ut till den vanliga mässbesökaren.

Franciskus skulle inte kunna ge en blivande S:t Paulus VI sin hyllning på bättre sätt än att klarlägga sin egen position – tydligt och otvetydigt och i full samstämmighet med Kyrkans läroämbete.

(Översättning Göran Fäldt januari 2018)

<http://www.catholicherald.co.uk/>